

Kategoriya: Profi író

Jelige: Bársony Nyúl

Lób bácsi, a sarki fűszeres

Lób István 14 éves volt, amikor 1901-ben határszéli, katolikus falujából felkerült Budapestre a Dob utcába egy jómódú fűszerkereskedőhöz inasnak. Akkor még nem álltak egymással szemben a Tisza utcában azok a hatalmas impozáns lakóházak. Kilenc évvel később 1910-ben kezdődött csak el a történetük. Bárzy István városfejlesztő programjának első ciklusában.

Lób István szorgalmas, visszahúzódó fiú volt és zsidó, de ez abban az időben még nem jelentett problémát. Ráadásul a Lób család nem sokkal a fiúk születése után római katolikus hitre tért. A kereskedő, akinél a konvertita Pityu inaskodott, egy kicsit rosszallta Lóbék kitérését. Ismerete a családot, nem véletlenül vette magához Istvánt, hogy nála tanulja ki a szakmát. Amikor az öreg Lób a fia ügyében levélben megkereste, igent mondott, pedig megtehetette volna, hogy nem őt választja. Tolongtak nála a jelentkezők, de a jómódú fűszeres emlékezett Pista apjára meg az együtt töltött évekre a kopott hajderban. Régi idők, amikor Lóbék még zsidók voltak. Pont ezért a keserédes emlékéért cserébe sokszor az orra alá dörgölte a kis Lóbnek, hogy a „vér nem válik vízzé”, aki zsidónak született az is marad, nincs az a keresztvíz, ami lemossa róla az „Ábrahám áldását”. A dohány utcai fűszeres egy darabig elköszörlte a nyelvét a Lób gyereken, aztán csak legyintett. Végül is kit érdekel, hogy zsidó-e vagy sem, amikor jó markos gyerek, a szája helyett is a keze jár. Olyan, mintha láthatatlan lenne. Forog –pörög, mér, pakol, rakod, seper, gyors, akár a szél. Az elébb még itt volt, mire odakapja a fejét meg már nincsen ott. Csak a keze nyomát hagyja mindenütt, de abból kár nem származik, csak haszon. - Zsidóvér kereskedővér csörgedez ebben is! Még, hogy katolikus! – mormogta bajusza alatt, pont annyira, hogy Pityu meghallja.

Lób István orrába befészkelte magát a szatócsbolt szaga. A petróleum keveredett a keleti fűszerekkel, a narancssal, a szivarral, a liszteszsákok jellegzetes szagával, a hitelkönyv illatával, meg a vevők kesernyés perlekedésével. Ez a jellegzetes szag, a pesti szatócsboltok szaga egy egész életen át az orrában maradt. Nem is nagyon akart mást érezni. Néha, amikor zárás után hátra húzódott a raktárba, ahol a kis hálókuckója volt, még utoljára körbe nézett a boltban. Kihúzta a fából készült Dr. Oetker tárlódobozt és beleszipantott. Ilyenkor, ha álmodott, sütőpor illata volt az álmainak. Később el is mesélte ezeket az inaskori sütőporos álmokat Weininger Béla pékmesternek. Mindketten nevettek. Akkor még volt kedvük.

1917. november elsején Lób István megnyitotta saját fűszerboltját a Tisza és Csáky utca sarkán. Harminc éves volt ekkor. Úgy érezte, hogy valóra váltotta az álmát, és mélyen belélegezte a boltban kevergő keleti fűszerek, a szivar, és a hitelkönyv tinta illatát. A tágas üzlethelyiséghez egy lakás is tartozott, raktárral, pincével. Lób Istvánnak tetszett, hogy a boltja az impozáns tisztviselőház sarkán állt. Azt meg különösen előkelőnek tartotta, hogy a fűszerkereskedés egyszerre két utcában is működött. A Csáky utca 90 és a Tisza utca 18 – as szám alatt. – Merthogy sarokház. – dicsekedett népes rokonságának, amikor haza látogatott falujába. – Aztán meg ott folyik a fűszerbolt előtt a Tisza, egy utcával lejjebb a Vág, eggyel feljebb meg a Dráva, kicsit odébb az Ipoly. Pár méterre meg ott hömpölyög a Duna. Ha vasárnap jó időben kísértálok a rakpartra, rálátok a Margitszigetre. Nagy folyók hátán ringatózik a boltom, és hajók kötnek ki előtte, megpakolva messziről jött különleges portékával. A berendezés meg, halljátok! Dr. Oetker fa tárlódoboz, különböző méretű és formájú cukorkásüvegek, kelyhek, öntöttvas Goldenberg kávé és borsórlő, üvegezett vitrinek, még egy Peugeot Loft kávédarálóm is van. - hözöngött a fűszeres. A rokonság áhíttal hallgatta. El sem tudták képzelni, hogy hömpölyöghet egyszerre a Tisza, a Vág, a Dráva, az

Ipoly és a Duna Pesten! - Hát utcák ezek, tréfáltam! Teli vannak kiskereskedéssel. Velem szemben a 9 -ben Weininger és Kutas péküzeme működik. Errefelé minden utcát egy-egy folyóról neveztek el! – magyarázta a fűszerkereskedő, és büszkén kihúzta magát. Valósággal fürdött a Tisza, a Vág, a Dráva és az Ipoly utcák szorgos kisiparosainak dicsőségében.

Az 1941 –es budapesti népszerűírás házigyűjtőivei gondoskodtak arról, hogy a Tisza utca fűszerese túléljen, legalábbis papíron. Vele együtt hagytak nyomot a megsárgult lapokon többek között a *Tisza utca 18-ból Kurzweil Lajos bútorkereskedő és testvére Kurzweil Rezső, meg Kurzweil Tibor kárpitosmesterek, a feleségeik, a gyerekek Endre, Ibolya, Tibor. Egészen addig, míg 1944. júliusába megérkezett Petrik János gépkocsivezető, a színházrajongó nejével, (jegyszedő volt ugyanis), velük jött a fiúk, és Angyal Józsefné a 22 éves zöldséges karján állandóan bömbölő egyéves fiával, a kis Angyal Józsisival. Józsikának nagy szerencséje volt. Élelmes nagypapája a legidősebb Angyal József három lakással lakott odébb Kurzweiléktől a 3. emelet 68-ban. Ő adta a tippet menyének, minek nyomorogjanak régi lakásukban, ha itt úgyis üresedés lesz. A kis Angyal Józsika így lett a ház szeretett Bömbikéje.*

Meglapult a hivatalos papíron többek között Özvegy Bakker (Backer) Mórné, két lánya Frida, Edit, meg a fia Dezső, a hajlott hátú 1866 –ban született férfiszabó mester Wittenberger Márkusz, a felesége, a lányaik Margit és Erzsébet, a fiuk Béla. Elbújt özvegy Weisz Györgyné, Reisner Otília, és Weisz György, artista a nejével, és egy Polyák Otília nevű pólyás baba, akinek nem hallatszák a sírása. Talán mert 41 óta megállás nélkül ringatja a házigyűjtőiv. Belesimulnak a hivatalos dokumentumokba Drexler Gyuláné született Széll Emma, a lányai, Irén, Edit Izabella, és Margit. Sikerült megbújni özvegy Stern Simonnénak és két lányának, Annának és Olgának is, de csak addig, míg 1944. júliusában Papp Mária dajka 52 éves hajadon be nem költözött az egyszobás lakásukba. Nem tehetett mást, kibombázták az otthonából. Tető kellett a feje fölé. Különben is 1944. júliusában valóságos költözési lázban égett Budapest lakossága. Sternék csak a papíron hagytak nyomot maguk után. Markovits Ilona úgyszintén köddé vált. Szilágyi Imréné székesfővárosi tisztviselő 1944. júliusában érkezett a hajdani Markovits lakásba. Zoltán Lipót fakereskedő nejével, és Béla fiával, aki magántisztviselőként dolgozott Gyarmati János BESZKÁRT felsővezetékyszerelő lakatosra hagyta a lakását. Kénytelen volt. Pásztor Ernő havidíjas hivatalnok a megsárgult papíron a mai napig állás nélkül tengődik. Valamikor ő is a Tisza utca 18 –ban lakott a földszinten a 17-es ajtó mögött. Abban a házban, ahol a Lőb család, csak ők a nagy udvar másik oldalán a sarokban. A Tisza utca 11–ből a házigyűjtőiven húzta meg magát Fábrián Menyhért és neje fiúkkal, Fábrián Tiborral. A 3. emeleten laktak a 63-as szám alatt, egy tágas, sarki lakásban, ahová 1944 -ben Koletárék költöztek be a szomszédos 62 –es lakásból. Koletár Ferenc, és Ferencné, a gyerekekkel Juliannával, Ferencsel, és Katalinnal. Kelltek nekik a hely. A Tisza utca 9 –ből Kutas Imréné Weininger Franciska sütőmesterné és Weininger Béla sütőmester, egy testvérpár. Mindketten 1944-ben özvegyültek meg. A házastársaikat megmérgezte a félelem.

Lőb István fűszerkereskedő, szatócs 1887. augusztus 6-án született. Hat elemit végzett. Vallása római katolikus. Felesége Lőb Istvánné, Tanker Ilona izraelita. Egy fiúk van Béla. Cselédjük, Görög Erzsé, aki 1940 óta él Budapesten.

A fűszeres 1917. november elsejétől főbérelője a Tisza utca 18. földszint 6 alatti lakásnak, üzlethelyiségnek, raktárnak, és további lakásjellegű helyiségnek. 3 utcai szoba, 1 udvari, 1 konyha, 2 előszoba, 1 éléskamra, 1 fürdőszoba, 1 bolt, 1 raktár. Lakásul szolgáló helyiségek száma 10, lakásul nem szolgáló helyiségek száma 2. A számlálóbiztos mindent precízen feljegyzett. Benézett a különböző helyiségekbe is, ki ne maradjon valami. Január 31-ig a népszámlálást maradéktalanul meg kell csinálni, kattogott a fejében.

A szobák, a hálószobák és a hallok közül kettő deszkapadozatú, kettő parkettás, négy szoba festett. A konyha padozata terrazzo. A lakásban víz, gáz és villanyvezeték található. A gázfőzőn takaréktűzhelyen szén és fatüzelésen főznek. A fürdőszobában a meleg vizet szén –

fa tüzelésű fürdőszobakályhával biztosítják. Távbeszélő és rádiókészülék mindegyikből egy-egy szintén megtalálható a háztartásukban. Ezenkívül Lőb István rendelkezik egy és háromnegyed katasztrális hold földdel szülőfalujában.

A fűszeres minden zajával együtt szerette a macskaköves Tisza utcát. Már hajnalban talpon volt, ahogyan Weiningerék is. Ilyenkor friss kenyér illat áradt szét a pékségből. Tele lett vele a környék. Weininger Béla és Kutas Imre sógorok és tulajdonostársak voltak. Mindketten pékmesterek. Intettek a fűszeresnek, és ha szusszantak egy kicsit, váltottak pár szót. – Hogy már megint pimasz a segéd, bujtogatja a többit, és, hogy merre tart a háború. A régi sütőpor szagú álmok is előkerültek valahonnan mélyről. -

Lőb István esténként zárás után még elidőzött kicsit földszinti otthonának udvarra néző ablaka előtt. Mielőtt kinézett rajta, a mennyezeten himbálózó púderrózsaszín art deco luster zománc lámpaburában gyönyörködött. Elérzékenyült szolid eleganciájától. Segédkorában határozta el, hogy neki is lesz egy ilyen. A Lőb utcai fűszerkereskedő előszobájában látott egy hasonlót. Aztán eloltotta a lámpát, oda állt az ablak elé. Innen belátta az egész házat. Szerette nézni a fényárban úszó folyosót, és egy pillanatra mindig megijedt, amikor hirtelen újra sötét lett. Hallgatta, ahogyan motoszkál a ház. Kurzweil, Wittenberger, Weisz, Drexler, Stein, Zoltán, Backer sorolta a szomszédok nevét. A cselédek is ismerte. Őket szalasztották hozzá a boltba.

A huszonkilenc esztendő Görög Erzszi aprócska cselédszobájában esténként haza vágyott falujába. Mielőtt álomba szenderült, azon morfondírozott, hogy lehet, hogy e felett a modern, nagy, pesti, gangos bérház felett annyira kicsi az ég, és alig vannak rajta csillagok?! Bezzeg otthon!

Ha telihold volt, a konyha terazzo kövezetét ezüst fény öntötte el, és becsordogált az ajtóréseken a szobákba. Ilyenkor Lőb István nehezen tudott elaludni. Erzszi pedig arra gondolt, mi lenne, ha fogná a rongyot, meg a vedret, és megpróbálná felmosni a padlón csordogáló holdfényt. Később a háború után ezeken az álmatlan éjszakákon a fűszeresnek Béla, a fia járt a fejében. Hol lehet? Mi történhetett vele, amikor 1944. december elején ismeretlen helyre távozott? Dehogyan távozott, vitték. A fűszeres sejtette, hogy Bélát valószínűleg elvitte a Duna, de lehet, hogy a Vág, vagy a Tisza, esetleg az Ipoly. Többé már nem fogják visszaadni. Nem akarta elhinni, ami 1945. májusában Weininger Ferenc pékmester tanúvallomásában állt.

„Tudomásom van továbbá arról, hogy Szmola olyan kijelentést tett Kovacsik Évának, hogy ezek után Lőb Béla következik. Röviddel ezután Lőb Bélát el is hurcolták. A XIV. kerületi pártházban halálra kínozták.”

1945-ben, amikor népszámlálók járták Budapest utcáit, Lőbékénél három személyt találtak otthon. „Továbbá egy férfi, aki ismeretlen helyen tartózkodik.” – rögzítette a számlálóbiztos a fűszeres szavait. Lőb Béláné fodrász nem mondott semmit, csak megtelt a szeme könnyel.

A Tisza utca 9-ben működő Weininger pékségben a sütősegéd állandóan bujtogatott. Szmola Manónak hívták. A szemközti házban a Tisza 11-ben a földszint 13-ban lakott feleségével és két fiával. *Sütősegéd. Segéd minőségben folytatja foglalkozását. 1932. május elsejével költözött be a lakásba, amely 1 utcai szobából, 1 konyhából, 1 éléskamrából áll. Szmola Manó 1900-ban született. Római katolikus. 1905-től él Budapesten. Felesége Szmola Manóné Augusztin Anna 1906-ban született. Textilgyári csomagoló. Idősebb fiúk, Szmola Manó 1928-ban, az öccse Lajos 1931-ben született. Mindketten iskolai tanulók. Takaréktűzhelyük szénfűtésű. A lakásban vízóblítéses illemhely van.*

1944. december első heteiben a reggeli órákban lovas szekér állt meg a Tisza utca 11 előtt. Szmoláék hordtak ki veretes, gyönyörű bútorokat, festményeket, perzsaszőnyegeket. Hogy fért el annyi minden abban a csepp lakásban? Lőb megismerte Weiningerék tálalóját. Elfordult.

„1920-ban szabadultam fel mint péksegéd, és röviddel ezután a Weininger-féle pékségbe kerültem. Itt dolgoztam egy huzamban 1938-ig. Weiningerékkal a legjobb viszonyban voltam, és ott szinte bizalmi állást töltöttem be.”

„Szmola Manó még gyerekkorában került hozzám, mint segéd. 1936 – 37-es években aztán sógora Augusztin / Ágoston/ bevitte a Nyilaskeresztes pártba. Ettől kezdve igen aktív tagja lett a pártnak és kezdett igen agresszívan viselkedni. Az 1938-as években, amikor a nyilasok kezdtek erősödni, már az egész családja tagja volt a pártnak. Ő maga és fia formaruhás nyilasok voltak, és az egyes felvonulásokon ők vitték a zászlót. Az üzemben is elviselhetetlen módon viselkedett, és az összes alkalmazottat be akarta szervezni a nyilas pártba. Mindezek miatt kénytelen voltam elbocsájtani, és ettől az időtől kezdve legnagyobb ellenségem lett. Állandóan fenyegetőzött, és mindég tudtam, hogy csak az alkalomra vár, hogy bosszúját kielégíthesse.”

1944. október 18 –án a Wesselényi utcai szükségkórházba szállították Weininger Ferencné, és Kutas Imrét. Mérget ittak. Weininger Ferenc már nem tudott beszélni a feleségével. A sógora, Kutas Imre még életben volt. Tőle tudta meg, hogy a nyilasok Szmola vezényletével a Városi Színházba hurcolták őket. „A bántalmazások és a következményektől való félelmükben mérget vettek be.”

A ház, ahol az újságíróék megvették a lakást, több, mint száz éves. Óriási, gangos bérház. Tükörképe a vele szemben lévő 11-es számúnak. Mindkettő majdnem akkora, mint egy kisebb falu. Valaha az V. kerülethez tartoztak. A Tisza 18-as sarokház. Az újságíró egy 1930-ban készült felvételt is látott róla. Felnőttek és gyerekek tolonganak a gangon, az udvaron egy cseléd pózol. Mindannyian a fényképész kedvéért csődülnek ki a lakásokból. A földszinti sarki lakás előtt homályosan látszik egy alak. Olyan, mintha zsákot cipelne.

Amikor az újságíró először lépett be a földszinti sarki lakásba, megakadt a szeme a beépített boltíves lejárón. Ildi néni a Vág utcai részről mesélte, hogy a lakás valamikor egy fűszeres volt. Hiteles forrás. Születése óta él a hatalmas, gangos bérházban. Most töltötte a kilencvenet. A sarki lakásból közvetlen lejárt nyílt a szatócsboltba. A bolt is megvan. Motorokat árulnak benne. Évtizedekig lehúzott rolókkal szinte észrevétlenül állt a sarkon. Ildi néni emlékszik a fűszerbolt illatára is. Lób bácsi, így hívták a fűszerest. Pont szembe vele a 9 –ben meg a Weiningerék péksége volt. Az idős asszony a frissen sütött kenyér illatát sem tudja elfelejteni.

Az újságíró esténként még elidőz kicsit földszinti otthonának udvarra néző ablaka előtt. Mielőtt kinéz rajta, a mennyezeten himbálózó púderrózsaszín art deco lüszter zománc lámpaburában gyönyörködik. Elérzékenyül szolid eleganciájától. A púderrózsaszín lüszter zománc lámpabúra mindent és mindenkit túlél. Váradiék, akik 58-ban költöztek be a lakásba meghagyták, nem akartak újat venni. Nem biztos, hogy tudták, hogy az elegáns darabot a fűszerkereskedő hagyta itt 48-ban, amikor államosították a boltját. Tágas, sarki lakását pedig két kicsire bontották. Az újságíró még egy Dr. Oetker fa tárlódobozt is talált a régi spájzban, meg egy szivarosdobozt. Mindkettőbe beleszimatolt.

Eloltja a lámpát, oda áll az ablak elé. Innen belátja az egész házat. Szereti nézni a fényárban úszó folyosót, és egy pillanatra mindig megijed, amikor hirtelen újra sötét lesz. Hallgatja, ahogyan motoszkál a ház. Kurzweil, Wittenberger, Weisz, Drexler, Stein, Zoltán, Backer, Lóbék, és néha átjönnek látogatóba a Tisza 9 –ből Weininger és Kutas sütőmesterek a feleségeikkel. Ilyenkor sütőpor illat keveredik a keleti fűszerek, a narancs, és a vevőkönyv tinta illatával.